

Paul Alvre
(Tartu)

SOOMLASTE MÄLESTUSI
(KEELENÄITED)

Alljärgnevad tekstid on autor kirja pannud 1969. ja 1970. a. juulis toimunud ekspeditsioonil Leningradi oblasti Kingissepa rajooni soomlaste juurde. Esitatav põimik sisaldab erilaadseid mälestusi, sealhulgas meenutusi ka sundevakuatsioonist Soomes. Lisaks filoloogidele tohiksid nad olla mõneti huvipakkuvad ka ajaloolastele, kuigi tõsiasjad võivad neis mõnikord olla segatud mootutiste ja osalt ehk väljamõeldistegagi.

Tekstid pärinevad õestelt Esteri Martti t. Kurilovalt ja Anna-Ida Martti t. Haustovalt. Mõlemad on sündinud Viertüve külas. E. Kurilova oli 1969. aastal 62-aastane ja tema õde A.-I. Haustova 59-aastane. Pidevalt sünnikohas, välja arvatud ainult mõned sõja-aastad, on elanud A.-I. Haustova. Seevastu E. Kurilova lahkus kodukohast Leningradi 20 aasta vanuselt; peale sõda on ta elanud tükk aega Narva-Jõesuus ja alates 1964. aastast jällegi sünnimaail Viertüvel.

Õeste E. Kurilova ja A.-I. Haustova keelepruugis on mõningaid erinevusi (vene laenude kasutamises jm.), kuid kohaliku keelepruugiga ühtib kummalgi järgsilpide pikkade vokaalide lühenemine poolpikaks, osaline konsonantide gemineerumine, tugevaastmelise *i*-mitmuse ja *si*-imperfekti tarvitamine, samuti pleonastilise partitiivi tundmine jne. (näit. *kaks päivä* 'kaks päeva', *kolt viikkò* 'kolm nädalat'; *kerräntüi* 'kogunes', *koltsattà* 'kolmsada', *mittämmä* 'möötmä', *uottelemmä* 'ootama'; *kaikkist* 'kõikidest', *päivist* 'päevadest', *poskille* 'põskedele'; *küsüsin* 'küsisin', *sanosin* 'ütlesin', *tupakoisin* 'suitsetasin', *ehtisin*

'jõudsin'; mütä 'muud', taikoita 'taigu' jt.).

Mälestused 1-7 on E. Kurilovalt, 8-14 aga A.-I. Haustovalt. Keeletarvituses ilmnevaile vene ja osalt ka eesti ning vadja laenudele on märkustes tähelepanu juhitud.

1.

blokadin (1) aika. töis mie olin ateljes (2), ompelusateljes. i (3) se oli nī mokoma aika: rauha oli, no (4) ihmiset ollit kaik rauhattomat. mie joka āmu noisīn üllälle ja küntelin rādiò ja se oli mieles, että on sota. sitä ko en kũlt, senen päivān tein rauhas töitā. ies sottā julistamist, neljä päivā se oli, sisarin mies tuli Leningrad) oman toverin kera. a (5) tũos tämä oli, pografiitšnīis (6) töis, vaje nñii (7).

mie kũsũsīn, kũlũko mitā soast. nin hān vastas: müò emme (8) kũllèt soast mittā, eikò hānt lieneki. viel hũò kũsũsit: miks nīn ajattelet vaimit olet kũlt? a miul - miks nī oli, en tijje - prētpalaže nīje (9): vot (10), sota lienò, julistettā sota. se oli, Molotov teki dokla'din (11) vielä, se oli kaks päivā ies soan julistamist, etti (12) ken noisò hāstamā soast ja nostamā pānikkũ (13), pittā noissa sũtimā (14) sitä, antā pat sut (15), vajennīi, palēvi'm sudo'm (16) ... ja vot sint māniki kaks päivā vā i julistetti sota.

tās oli dakla't, no da (17), Molotov teki dakla't, etti ihmiset evät valmistaisi itsellès ruokā puotiloist. Leningradis ono paljo ruokatarvā kahekskümmeneks vuvveks, sklādut (18) on tāunā. ensist tũövāelle annetti pajokkā (19): kilo mustā leipā ja kaheksasattā grammi (20) valkeā, saijā (21); ja puol killò voita ja kaks kil-

lõ sūrimat tai makaroni, kons mitäki oli. ei enempä kuin kaks killd. no vot, sitä aikä mäni kolt vikkö vä, sil pajokal. pajokka on kün norma (22); annetti paperit kūajaks, joka kū.

(1) *blokaadin* ains. genit., vrd. vn. *блокада* ja e *blokaad.* - (2) *ateljes* ains. iness., vrd. vn *ателье* 'ateljee'. - (3) *i*, vrd. vn и 'ja'. - (4) *no*, vrd. vn. *но* 'kuid', ent, *aga*'. - (5) *a*, vrd. vn *a* 'aga, ent, kuid, ja'. - (6) *pogranitšnĭis* iness., vrd. vn *пограничный* 'piirivalve-, piiri-'. - (7) *vajēpnĭi*, vrd. vn *военный* 'sõjaväelane'. - (8) *emĭe*, Viertüves taval. *emmä* 'meie ei' - (9) *prĕtpalaze'nĭje*, vrd. vn *предположение* 'oletus, eeldus'. - (10) *vot*, vrd. vn *вот* 'vaat, näe'. - (11) *dokla'din* (: *dokla't*, ka *dakla't*), vrd. vn *доклад* 'kõne, ettekanne'. - (12) *etti* = *että* 'et'. (13) *pānikkū* ains. partit, vrd. vn *паника* (: partit. *панику*) 'paanika'. - (14) *sūtĭma*, vrd. vn *судить* 'kohut mõistma'. - (15) *pat sut*, vrd. vn. *под суд* 'kohtu alla'. - (16) *vajennĭi*, *pal'evĭm sudo'm*, vrd. vn *военный, полевой суд* 'sõja-, välikohus'. - (17) *da*, vrd. vn *да* 'jah, jaa'. - (18) *sklādut* (: *sklādu*), vrd. vn *склад* 'ladu'. - (19) *pajokkā* (: *pajokka*), vrd. vn *paëk* 'toidunorm'. - (20) *grammĭ* ains. partit., vrd. e *gramm* : *grammĭ*. - (21) *saijā* ains. partit., vrd. e *sai* : *saiia*. - (22) *norma*, vrd. vn *норма* 'norm'. - Keelejuht ajab segamini sõjaaegse kuu, nädala ja päeva toidunormi.

1.

Blokaadiaeg. Ma olin tööl ateljees, õmblus-ateljees. Ja see oli niisugune aeg: rahu oli, aga inimesed olid kõik rahutud. Ma tõusin igal hommikul üles ja kuulasin raadiot ja see oli meeles, et on sõda. Kui ma seda ei kuulnud, tegin selle päeva rahulikult (rahus) tööd. Enne sõjakuulutamist, see oli neli päeva, tuli õemees oma kaaslasega Leningradi. Aga tööl oli ta piirivalves, sõjaväelane.

Ma küsisin, kas sõjast on midagi kuulda. Ta

vastas nõnda: "Meie pole sõjast midagi kuulnud, ega seda tulegi." Veel küsisid nad: "Miks sa nõnda mõtled või kust oled sa [seda] kuulnud?". Kuid mul [oli] - miks nii, ei tea - eelaimus: vaat, tuleb sõda, kuulutatakse sõda. See oli, Molotov esines veel kõnega, see oli kaks päeva enne sõjakuulutamist, et kes hakkab sõjast rääkima ja paanikat tekitama, selle üle tuleb kohut mõista, anda kohtu alla, sõjaväe-, välikohtuga ... [karistada]. Ja vaat, sellest mööduski ainult kaks päeva ja kuulutati [algas] sõda.

Jälle oli kõne, kuid jah, Molotov pidas kõne, et inimesed ei ostaks endale poodidest toitu kokku. Leningradis on palju toidukraami kahekümneks aastaks, laod on täis. Esmalt anti töörahvale toidunorm: kilo musta leiba ja kaheksasada grammi valget, saia; ja pool kilo võid ja kaks kilo tangu või makarone, millal midagi [saada] oli. Mitte rohkem kui kaks kilo. Aga näe, seda aega kestiski ainult kolm nädalat, selle toidunormiga. ("pajukiga"). "Pajuk" on kuu norm; anti paberid [toidutšekid] kuuajaks, iga kuu.¹

2.

sīs pajokka vähennetti. vot sota alko kaks-kümnenel ensimäisel jūli ja müö jäimmä nälkäpajokalle ensimäisel oktjabfi (1). mūta ei olt ku leipä vā ja se leipä oli musta kuin mā. tüöväki sai kaks ja pool sattā grammi. jätösväki, ket evät tehnet tüötä (vot, vanhat, lapset), ne saivat sata kaks-kümment viis grammi. ja sitä nälkä-aikā mäni nīm paljo ku ensimäisē marttikūt (2). marttikūks meille annetti, tüöväelle, koltsattā grammi kerras tüöihmisen päälle. ja se oli aika; sitä piti männä uottamā, kons se puoti avatā lahti (3), üöl. āmust avattī lahti ühekā tunti, a väki kerrāntūi, sīhe kolmest tunnist üöst. kolt ja neljä tunti ain ruvetti kerāhhū sīhe, kons avatā

¹Vt. eespool märkust nr. 20.

lahti, uottelemmä.

ja monet evat jaksannèt uotella, kons puoti avahhù lahti. he kuolit sihe puo(in) ettè. kahtè, kolmè henkè mie ommil silmil näin, kons hüö lan-kessit sihe māha. seisoi, seisoi, lankeis māha; kenkä ei ruvent nostamà. se sihe kuoliki. oli ketä siel tuttavì ihmisi ühest korttelist (4), nī otetti ne pajokkapaperit, perrèlle annetti. pajokkapaperit ollit kaikkist kallimmat.

kilo leipä oli sihe aikà tuhatta rublâ (6). ja rahapalkan müö saimma tüöst noja bñin pühäks ja toisen kerran rahapalkan saimma ensimmäiseks maiks, toiseks pühäks.

-
- (1) oktjabrī, vrd. vn октябрь 'oktoober'. -
(2) martti-, vrd. vn март 'märts'. - (3) lahti, vrd. e lahti. - (4) korttelist ains. elat., vrd. e korter, murd. kortel. - (5) kormanast ains. elat., vrd. vn карман, murd. корман 'tasku'. -
(6) rublâ (: rubla), vrd. vn рубль, e rubla.

2.

Siis vähendati toidunormi. Vaat, sõda algas kahekümne esimesel juulil ja meie jäime näljanormile esimesel oktoobril. Muud ei olnud kui ainult leib ja see leib oli must kui maa. Töörahas sai kaks ja poolsada grammi. Muu rahvas, kes ei teinud tööd (vaat, vanad, lapsed), need said sada kakskümmend viis grammi. Ja seda näljaaega kestis kuni esimese märtsini. Märtsikuuks anti meile, töörahvale, kolmsada grammi korraga inimese kohta. Ja see oli aeg: [seda] pidi minema ootama, millal see pood lahti tehakse, öösel. Hommikul avati kell üheksa, aga rahvas kogunes sinna kella kolmest alates öösel. Kell kolm ja neli hakati alati kogunema sinna, kuni lahti tehti, ootama.

Ja mitmed ei jõudnud oodata, millal pood lahti tehakse [avaneb]. Nad surid sinna poe ette. Kaht, kolme inimest nägin ma oma silmaga, kui nad kukkusid sinna maha. Seisis, seisis, kukkus maha; keegi ei hakanud üles tõstma. See sinna surigi.

[Kui] oli seal tuttavaid inimesi samast korterist, siis võeti toidutšekid ära, anti perele. Toidutšekid olid kõige kallimad.

Kilo leiba maksis sel ajal tuhat rubla. Ja rahapalga me saime töö eest oktoobripühadeks (novembripühaks) ja teine kord saime palga esimeseks maiks, teisteks pühadeks.

3.

se väliäika, se talvi linnas oli joka päivä palo. kons kummalki ülitsal oli palo. ja koit paloit n̄in kavva, kunis itse sammusit. n̄it ei kenkä sammutant. ei olt vettä linnas.

joka päivä oli ensimmäise kolt k̄uta kakskümment ja koltkümment nal'ot̄ti (2) saksalaisin, pommitetti linna. s̄is ülāpommitus, samal'ottipommitus (3) loppu. s̄is s̄urist tückilöist ammutti joka päivä: kons üht rajoni (4), kons toist rajoni, n̄i vuoro. säretti üks rajoni tänäpäin ja toist rajoni toisel päivä ja n̄in joka päivä, kunis oii linna blokadis.

klasiloi (5) ei olt ikkunois ühesk̄ä kois, kaik oli särettü. kummat ikkanut oli lavval, kummat paperil, kummat vanhoil matrassilloil (6) lüötü k̄in, ikkunan sisäst. ja snarad'it, nämä tückin luot̄it ollit hüvin s̄uret. vot, mie tulit t̄üölt, kakras (8) oli apstré'l (9). i luoti tokku metr̄ä kümmene miust ülitsan päälle. ei hajonnu. mie seisosin minütti kümmene, hüvän ajan seisosi, no ens en ruontint, s̄is mänin müötä.

ehtisin k̄äntissä oman koin kartanò, kus elin, ja se hajos se luoti. s̄uren havvan kiers ülitsan päälle, kaik kivet m̄äst kiers. mie jos olis̄in viel vähä aik̄a seist, uotelt, s̄is tait̄a en ois joutunt kotti konsk̄ä.

(1) *ūlitsal* (: *ūlitsa*), vrd. vn *улица* 'tänav, uulits'. - (2) *nal'o'tti* ains. partit., vrd. vn *налет* 'pealelend, äkkrünnak, kallalaltung'. - (3) *samal'o'tti*-, vrd. vn *самолёт* 'lennuk'. - (4) *rajoni* ains. partit., vrd. vn *район* 'rajoon'. - (5) *klassiloi* (: *klasi*), vrd. e *klaas*. - (6) *matrassiloi* (: *matrassi*), vrd. vn *матрас* 'madrats'. - (7) *snarad'it* mitm. nominat., vrd. vn *снаряд* 'mürsk'. - (8) *kakras*, vrd. vn *как раз* 'just, parajasti'. - (9) *apstre'l*, vrd. vn *обстрел* 'tulistamine'.

3.

Sel vaheajal, sel talvel oli linnas iga päev tulekahju. Mõnikord põles mõlemal pool tänavat. Ja majad põlesid nii kaua, kuni ise kustusid. Neid ei kustutanud keegi. Ei olnud vett linnas. Kolme esimese kuu jooksul oli iga päev kakskümmend või kolmkümmend sakslaste pealelendu, pommitati linna. Siis ülalt pommitamine, lennukitelt pommitamine lõppes. Siis tulistati suurtest kauritest iga päev: kord üht rajooni, kord teist, nii järgemööda. Purustati üks rajoon täna ja teine rajoon teisel päeval ja nii iga päev, kuni linn oli blokaadis.

Klaase ei olnud aknais ühelgi majal, kõik oli purustatud. Mõned aknad olid lauaga, mõned paberiga, mõned vanade madratsitega kinni löödud, seestpoolt. Ja mürsud, need suurtükkide kuulid olid väga suured. Vaat, ma tulin töölt, kui oli parajasti tulistamine. Ja kuul kukkus minust kümne meetri kaugusele tänavale. Ei lõhkenud. Mina seisin kümme minutit, tükk aega seisin, aga algul ei julgenud, siis läksin mööda.

Jõudsin pöörata oma maja õue, kus elasin, ja see mürsk lõhkes. Suure augu keeras tänavasse, kõik kivid keeras maast [välja]. Kui ma oleksin veel veidi aega seisnud, oodanud, siis poleks ma vist mitte kunagi koju jõudnud.

4.

ja toin kert oli mokoma aika, tās amutti. mie sis tupakoisin (nüt en tupakoi aikā, kolt āstat (1), läksin tüöhuonest süttämä (2) päivä-

paistest, prilliöist (3). tulitikkuloi ei olt
sis. prilliklasist sütütin paperoskà.

ja senen majan dvornik (4) (naiseläjä oli)
seisotutti miun ja nois kūsümä mitäki. a sihe
aikà mäni apstfe' l tās, ammutti linnà tükkilöil.
sīn oli, kus müö teimmä tüötä, péreu' lok (5) pien
oli. vot, ploštšat mira (6). sīn müö tüöttäsīmma
(7).

nī, mie en ehtinü männä sihe puo(in nurk-
kässe, minne tahtosin männä, ko sinne tokku tükīn
luoti ja löi sūren reijän puo(in nurkkà. puo(in
sissä mäni luotiki. dvornikka ko ei ois minnū
seisatuttannu, nī mie olisi sānut surma, ei mittä
miust olisi jänt. mie tahtosin sihe kohtà päivä-
paistesse männä.

(1) āstat ains. partit., vrd e aasta : aas-
tat. - (2) paperoskà ains. partit., vrd. vn папи-
роска 'pabeross, suits'. - (3) prillilöist mitm.
elat., vrd. e prillid. - (4) dvornik (ka: dvor-
nikka), vrd. vn дворник 'majahoidja, kojamees'. -
(5) péreu' lok, vrd. vn переулоч 'pöiktānav'. -
(6) ploštšat mira, vrd. vn Площадь мира 'Rahu
väljak'. - (7) tüöttäsīmā, vrd. e töötasime.

4.

Ja teine kord oli niisugune aeg, jälle
tulistati. Siis ma suitsetasin (nüüd ma ei
suitseta enam tükki aega, kolm aastat), läksin
töötoast paberossi süütama päikesepaistest, pril-
lidest. Tuletikke polnud siis. Prilliklaasist
süütasin paberossi.

Ja selle maja kojamees (naisisik oli) peatas
mind ja hakkas midagi kūsima. Aga sel ajal käis
jällegi tulistamine, tulistati linna suurtükki-
dega. Seal oli, kus me töötasime, väike pöiktānav
oli. Vaat, Rahu väljak. Seal me töötasime.

Nii, ma ei jõudnud minna sinna poe nurgani,
kuhu tahtsin minna, kui sinna kukkus suurtüki

kuul ja lõi suure augu poe nurga sisse. Poe sisse läks kuulgi. Kui kojamees ei oleks mind peatanud, siis ma oleksin saanud surma, minust poleks midagi järele jäänud. Mina tahtsin minna sinna kohta päikesepaiste kätte.

5.

blokadin päivist muistù mielè opštši (1) elo. ihmiset ollit kaik nī likaset ja huonot ja vett ei olt. no puolt vuot ihmiset ollit pesemätä. ei ollu, mil silmi pessä. vada' provodit (2) ollit jättünnët ja sis kanaliza'tsä (3) ei tehñüt mittä tüötä.

ja ūlitsa, joka talon kohta oli nīn likane üks kaik ko pamo·inji (4) hauta. ikkunast kohalle valetti kaik ikkunala. rūmit ollit vikkoloittain ikkunal, ūli kütü, tropast (5) reunä temmatti rūmis, et päsis troppä müö mänemä,

mie läksin kerran puoti, sihe otšeredi (6) ottamä, se oli neljä tuntü vijennel āmul. meijen koin porttiloist oli toukattu lapsin kelkka sissä. mie mänin puoti, en katsonnu, oli pimmè, mikä se oli sīn. ja ko sīs päivä valkeni, mie tuln takas kottü. nostin sīt kelkast vätetta ja siel oli vanha ukko peitettü, rūmis, halli (8) pä, siottu lapsen kelkkä kī. sis ko mie läksin tās toisen kerran koist, nīn se kelkka rūmin kera oli toukattu ja toisen koin porttiloist sissä. a jällè tuln takas, se rūmis oli jo lumihančkè toukattu kelkan kera. a etemmälle mie en tijje, mitäs sen rūmin kera oli vīmen tehtü. se oli meijjen ūlitsan rūmis, mokoma.

toin rūmis, se oli naiseläjän, oli kaksi vikkò ikkunal. ja sis poltetti vīmen sihe ūlitsan päälle, halkoi oli pantu. mie tüölle mänin, hän

viel leži (9), oli sīn, a tulin, oli sulanu lumi,
oli poltettu.

(1) opštši, vrd. vn *общий* 'üldine, üld-'. -
(2) vada· provo·dit mitm. nominat., vrd. vn *водо-
провод* 'veevärk'. - (3) *kanaliza·tsä*, vrd. vn
канализация 'kanalisatsioon'. - (4) *пато·инжи*,
vrd. vn *помойный* 'solgi-'. - (5) *tropast* (:
тропа), vrd. vn *тропа* 'jalgtee, jalgrada, tee-
rada'. - (6) *otšeredi* ains. partit., vrd. vn *оче-
редь* 'järjekord'. - (7) *oli toukattu*, vrd. e *oli*
tõugatud. - (8) *halli*, vrd. e *hall*. - (9) *leži*
'lamas', vrd. vn *лежать* 'lamama, lebama'.

5.

Blokaadipäevist tuleb meelde üldine elu-olu.
Inimesed olid kõik nii määrduvad ja viletsad ja
vett ei olnud. Kuid pool aastat olid inimesed pe-
semata. Ei olnud, millega nägu pesta. Veetorustik
oli jäätanud ja siis kanalisatsioon ei töötanud
üldse.

Ja tänav, iga maja koht oli nii räpane nagu
solgiauk. Aknast valati kõik otse välja. Laibad
olid nädalate viisi akende all [tänaval], käidi
üle. Laip tõmmati kõnnitee serva, et saaks minna
mööda jalgteed.

Mina läksin kord poodi, sinna järjekorda
kinni panema, see oli hommikul pisut üle nelja
(kell oli viie peal). Meie maja uksest oli lüka-
tud lapsekelk sisse. Mina läksin poodi, ei vaada-
nud, oli pime, mis see seal on. Ja kui siis päev
koitis, tulin ma tagasi koju. Kergitasin sellelt
kelgult riidet ja sinna (seal) oli peidetud vana
mees, surnukeha, hall pää, seotud kinni lapsekel-
gu külge. Siis, kui ma jälle teine kord kodunt
läksin, siis oli see kelk koos laibaga tõugatud
teise maja uksest sisse. [Kui] aga jälle tulin
tagasi, oli see laip lükatud koos kelguga lume-
hange. Aga rohkem ma ei tea, mis selle laibaga
lõpuks tehti (oli tehtud). See oli meie tänava
laip, selline.

Teine surnukeha, see oli naisisiku [oma],
oli kaks nädalat tänaval. Ja siis põletati vii-
maks seal uulitsal, puuhälge oli pandud. Ma läk-
sin tööle, ta veel lamas, oli seal, [kui] aga tu-

lin, oli lumi sulanud, oli põletatud.

6.

sīs toises paikas mies leži kavva, kera poltetti sīs. en tijje, ket hänen polttit. a sīs tās süökin peräst keittetti sülttü stal'a'rnji kleist (1), pūklei. miekin kerran keitin. ei ole millaistkà makkù. laurin lehti (2) oli pantu ja pertsù (3). vot, se maku oli.

mie olin tätä Lilán vävvü katsomas bol'nit-sas (4); külin, ko vanhat dohtarit (5) keskennä hästoit. üks küsü toiselt: kuin elät ja mitä ruokà on siul? se oli ensimmäin juttu. ja toin vastasi, et keitän is stal'a'rnava kl'èja halad'e'ts (6). sis mie tulin kottì i seki täütü salamin osta. sitä julki ei müötü, ostin puol killò. se maksoi neljäkümment ruplà.

ei ollut millaistkà palkkà. ilma palkkà töit teinmä. kotont ken mitäki möi, ilma hinnata mie möin. vīs metri oli miul sametti, rohelist (7) ja sit miulle annetti puol killò leipä ja dvešti gramm (8) rīssūrimä. se oli kaik hinta, se oli aivan kallista.

uvvet keņkät ollit, ne ollit valkeat nahkaset kesäkeņkät. ja miulle nīst anneti kaks ja puol sattà grammì leipä. no mie paljo möin, ellä piti milki. em mie üks nī tehnut, kaik. ne vai evät tehnet, kummat ollit liki leipä, sklādus, pekarnois (9), ja mūtki, vot, ket ollit stalovois (10). varassetti. vot, jokane ei mänt sitä grammà mittämmä, ko sūrimoi annetti. ei olt aikä, ko otšered oli sūr. ja väki oli nīn huono, että tūli māha kato.

(1) *stal'a'rnji kl'eist* ains. elat., vrd. vn *столярный клей* 'tislერილიიმ'. - (2) *laurin lehti* mitm. partit., vrd. vn *лавровый лист* 'loorberileht'. - (3) *pertsu* ains. partit., vrd. vn *перец* 'pipar'. - (4) *bol'nitsas* ains. iness., vrd. vn *больница* 'haigla'. - (5) *dohtarit* (: *dohtari*), vrd. vn *доктор* 'arst'. - (6) *halad'e'ts*, vrd. vn *холодец* 'sült'. - (7) *rohelist* (: *roheline*), vrd. e *roheline*. - (8) *dvešti gramm*, vrd. vn *двести грамм* 'kakssada grammi'. - (9) *pekarnois* ains. iness., vrd. vn *пекарня* 'pagaritööstus'. - (10) *stalo'vois* ains. iness., vrd. vn *столовая* 'söökla'.

6.

Siis teises kohas lamas [üks] mees kaua, samuti põletati siis. Ma ei tea, kes ta põletasid. Aga siis keedeti siin söögiks sülti tislერილიიმist, puuliim. Minagi keetsin korra. Ei ole mingisugust maitset. Loorberilehti ja pipart oli pandud [sekka]. Vaat, see maitse oli.

Ma olin seda Lil'a väimeest haiglas vaatamas; kuulsin, kui vanad arstid omavahel rääkisid. Üks küsis teiselt: "Kuidas sa elad ja mis toitu sul on?" See oli esimene jutt. Ja teine vastas, et keedan tislერილიიმist sülti. Siis ma tulin koju ja sedagi tuli salaja osta. Seda avalikult ei müüdüd, ostsin pool kilo. See maksis nelikümmend rubla.

Ei olnud mingit palka. Tegime tööd ilma palgata. Kes müüs midagi kodust, mina müüsin vähese eest. Viis meetrit oli mul sametit, rohelist ja selle eest anti mulle pool kilo leiba ja kakssada grammi riisitangu. See oli kogu hind, see oli väga kallid.

Uued kingad olid, need olid valged nahksed suvekingad. Ja mulle anti nende eest kaks ja poolsada grammi leiba. Kuid ma müüsin palju. Millestki pidi elama. Ega ma üksi nii teinud, kõik. Ainult need ei teinud [nii], kes olid leiva lähedal, laos, pagaritööstuses, ja muudki, vaat, kes olid söökla. Varastati. Vaat, igaüks ei läinud seda grammi mõtma, kui tangu anti. Ei olnud aega, kui järjekord oli suur. Ja rahvas oli nii nõrk, et tuul lükkas pikali.

miun painò, ei tätä olt enempä kuin kaks-kümment killò. mejjen talost kuoli kolmekümment üheksä perettä ja jäi kakskümment henkè. miun kortelis oli vai ükski henki, mies. vot, hän oli perisin täst külästä, sīt üli tiest - Aleksa'nder.

semmoist ellò oli do pèrvava mąja (1) neljäkümmentel toisel vuvvel. kevā(èst, ko lumi sulli, mänti ihmiset polvillā, repisit ruohò ja söivat (2).

koko ajan kävin tuòs. sairas en olt ühtki (3) päivā. kaikìn saivat lison pajokan joka kũ. lisopajokka oli alus kaks ja puolsattā grammì (tüöläiset saivat), sis tuli puol killò. toiset saivat koltsattā grammì.

vesi tuoti, ken mistki. Fontankast tuoti, Nevast, kust ken sai, kus oli likemp. ei keitetü, ei olt mil keittā. palanèst koist käüti kerämäs kekälei, kummat evät ollèt kaikkine palanèt, ja pũn tükkülöi. sīs käüti kalmoil pũristilöi sårkemäs ja nĩl lämmitetti, kel oli kiukai. ja kaivetti hautoi lahti ja otetti rũmilt kirstun kansì. nĩt sahatti ja sīs lämmitetti. mie en olt ottamas üht kertāki. a miun nāpuri korttelis, hän kävi mont kertā kalmoil, kantai sielt ja turul möi, pilkottui. miunki korttelin puhasti, ko mie läksin Leningradist pois. toin nāpurinain sano sīt samast korttelist. ukse lukon rikko ja mäni sissā. kaik, kaik kanto. se nāpuri oli naine.

sīs mie läksin Leningradist pois sel neljäkümmentel toisel vuvvel kakskümmentel vijjen-

nel augusti (4). ja perälle senen mie Leningradis enempä en elännü.

(1) do p'ervava m'aja, vrd. vn до первого мая 'esimese maini'. - (2) söivät 'söid', Viertüves taval. söit. - (3) ühtki, taval. ühtkã, vrd. e ühtki. - (4) augusti ains. partit., vrd. vn август 'augustikuu'.

7.

Minu kaalu, seda polnud rohkem kui kakskümmend kilo. Meie majast suri kolmkümmend üheksa peret ja jäi [alles] kakskümmend hinge. Minu korteris oli ainult üks hing, mees. Vaat, ta oli pärit siit külast, siit üle tee - Aleksander.

Sellist elu oli kuni esimese maini neljakümne teisel aastal. Kevadel, kui lumi sulas, läksid inimesed põlvili, rebisid rohtu ja söid.

Kogu aeg käisin tööl. Haige ei olnud ma ühtki päeva. Kõik said lisatoidunormi iga kuu. Lisanorm oli algul kaks ja poolsada grammi (töölised said), siis tuli pool kilo. Teised said kolmsada grammi.

Vesi toodi, kes kuskilt. Toodi Fontankast, Neevast, kust keegi sai, kus oli ligem. Ei keedetud, polnud millegagi keeta. Põlenud majast käidi korjamas tukke, mis polnud veel täielikult põlenud, ja puutükke. Siis käidi surnuaial puuriste lõhkumas ja nendega köeti, kel olid ahjud. Ja kaevati haudu lahti ja võti surnuilt kirstukaasi. Neid saeti ja siis köeti. Mina ei olnud kordagi võtmas. Aga minu naaber korteris, tema käis mitu korda surnuaial, tõi (kandis) sealt ja müüs turul, raiutult. Minugi korteri tegi puhtaks, kui ma läksin Leningradist ära. Teine naabrinaine sellest samast korterist ütles. Ukselukku lõhkus ära ja läks sisse. Kõik, kõik viis minema. See naaber oli naine.

Siis ma läksin Leningradist ära sel neljakümne teisel aastal viiendal augustil. Ja seejärel pole ma Leningradis enam elanud.

meitä ajettiin koist pois. saksalaiset ... ja püttusimma Suomè. se oli seitsemänneltoist nojab-
 ři (1) tuhatta üheksäsatta neljälkümmenennel kol-
 mannel vuvvel. tuli kakskümment henkè sotamiehi,
 saksalaisi aftomattiloin (2) kera. sanotti sak-
 saks: üli kahen tunnin teijen pittä olla Korvai-
 sis, siel uottelõ saksan mašina (3).

mie läksin lapsin kera ikkunalle. saksalai-
 set viel ollit ikkunal. ne ampuit miult viis kannà
 ja kissan. kanat hüö pannit itselle säkki. küläs
 oli kaks hevost, meijen säkit pantti pälle ja
 saksalain pani kanasäkit pälle.

ühet saksalaiset männit hevosin kera (kahen
 hevosen kera) ja meijen kera männit toiset mütta-
 mat sotamiehet. heitä oli paljo ja kaks sūrt koi-
 rã. üks koira mäni hevosmiehin kera ja saksalai-
 sin kera ja toine koira tuli meijen kera ja sak-
 salaisin kera. koirat ollit sūret ja opetetut.

Korvaisis meitä pantti mašina ja vieti Katti-
 lalle. Kattilal oli väkkè paljo ja itketti.
 vagonat (4) ollit kaik siivotta-vagonat (5). he-
 voset tai lehmät, mikä siel oli, mutta vallõ oli
 paljo. toukkasimma (6) valon pois, saimma kuivã
 heinä ja panimme kaik sinne alle. ja istusimma
 uottelemmã, kons meitä noissã viemmã.

müö istusimma kaks päivä ja kaks üöta ja
 kolmannel päiväl müö lähetti Kiņkisepest päin
 Narvã. kuletti müö üöl ja päiväl müö seisti miski
 asemas, mis pūttu. Tapon linnas meil mäni para-
 voza (7) relsoilt (8) pois. müö sin seisti kaks
 päivä ja siis tãs lähetti etes.

Tapon linnas meitä erotetti: ken tahto männã

Saksà, ken tahto männä Latvià, ket tahtoit männä Litvã. a müö mänti Suomè. Paltisportis meille tehti uko·li (9) ja üli päivän meitä panti laivã.

(1) *nojabr'i* ains. partit., vrd. vn *ноябрь* 'november'. - (2) *afomattiloin* mitm. genit., vrd. vn *автомат* 'automaat'. - (3) *mašina*, vrd. vn *машина* 'masin, auto'. - (4) *vagonat* (: *vagona*), vrd. vn *вагон* 'vagon'. - (5) *sivotta*, vrd. vn. *животное* 'loom, elajas'. - (6) *tuokkasimma*, vrd. e *tõukasime*. - (7) *paravoza*, vrd. vn *паравоз* '(auru)vedur'. - (8) *relsoilt* mitm. ablat., vrd. vn *рельс* 'rööbas'. - (9) *uko·li*, vrd. vn *укол* 'süstimine, süst'.

8.

Meid aeti kodust välja. Sakslased ... ja sattusime Soome. See oli seitsmeteistkümnendal novembril tuhande üheksasaja neljakümne kolmandal aastal. Tuli kakskümmend sõdurit, sakslast koos automaatidega. Õeldi saksa keeles: "Kahe tunni pärast peate olema Korvaisis, seal ootab saksa auto."

Ma läksin lastega õue. Sakslased olid veel õues. Nad lasksid mul maha viis kana ja kassi. Kanad panid nad endale kotti. Külas oli kaks hobust, meie kotid pandi peale ja sakslased panid kanakotid peale.

Osa sakslasi läks hobustega (kahe hobusega) ja meiega läksid mõned teised sõdurid. Neid oli palju ja kaks suurt koera. Üks koer läks koos hobusemeeste ja sakslastega ning teine koer tuli koos meiega ja sakslastega. Koerad olid suured ja koolitatud.

Korvaisis pandi meid autosse ja viidi Kattilasse. Kattilas oli palju rahvast ja nuteti. Vagunid olid kõik loomavagunid. Hobused või lehmad, kes seal olid, aga sõnnikut oli palju. Ajasime sõnniku ära, saime kuivi heinu ja panime kõik sinna [endale] alla. Ja istusime ootama, millal meid hakatakse ära viima.

Me istusime kaks päeva ja kaks ööd ning

kolmandal päeval me läksime liikvele Kingissepast Narva suunas. Sõitsime öösel ja päeval seisime me seal jaamas, kus juhtus. Tapa linnas läks meil vedur rööbastest välja. Meie seisime seal kaks päeva ja siis mindi jälle edasi.

Tapa linnas meid lahutati: kes tahtis minna Saksamaale, kes tahtis minna Lätti, kes tahtis minna Leetu, Aga meie läksime Soome. Paldiskis süstiti meid ja ülejärmisel päeval pandi meid laeva.

9.

laiva oli Lahti ja s̄int müö lähetti üöl Haņkon linnā. tūli oli sūr, seitsemān ballā (1), olti lainēt. paljo väkkē oli pūrüksis ja üks naine sai pienen tütön. vanhemp poika oli kovast pūörtünt. sillä oli meritauti. s̄ihen tultī bol'nitsan (2) sisaret ja dohtarit (3) ja san-noit: täst tavvist ei kuole ihmine.

toisel päivā meitä vieti sauna. pessissimmā ja toisel üöta meitä pantī pojezdā (4) ja tuoti Virkkalan leirille. ja mie s̄in leiris olin kūs-toist vikkō, neljä kūta. sai süöttā lutikkai. ruoka annetti hüväst ja pietti puhtāst. üli päi-vän ja kahen käüti tekemās dezinfekt̄si (5).

s̄in miul nois lāsīmā vanhemp poika, sisaren laps Jura. sille tuli p̄ān sissē ajos, lobbā (6). loban ja pākukkulan välis, siellä on mikälie tühjä paikka. ja sil oli n̄in sūr kümūs, että se ei tietānt mittā. se vieti bol'nitsā ja üöl miul-le tuoti viesti, jot hānel on p̄ān sises ajos.

(1) ballā ains. partit., vrd. vn балл 'pall'. - (2) bol'nitsan (: bol'nitsa), vrd. vn больница 'haigla'. - (3) dohtarit (: dohtari), vrd. vn доктор 'arst'. - (4) pojezdā ains. par-tit., vrd. vn поезд 'rong'. - (5) dezinfekt̄si (i,

vrđ. vn дезинфекция 'desinfektsioon'. - (6) *lobbā*
(: *loba*), vrđ. vn лоб 'otsmik', laup'.

9.

Laev oli "Lahti" ja sealt [Paldiskist] me läksime öösel Hanko linna. Tuul oli suur, seitse palli, olid lained. Palju rahvast oli merehaige ja üks naine sai väikese tütre. Vanemal pojalt oli süda väga paha, tal oli merehaigus. Sinna tulid meditsiiniõed ja arstid ning ütlesid: "Selle haiguse kätte inimene ei sure."

Teisel päeval viidi meid sauna. Pesime end ja järgmisel ööl pandi meid rongi ning toodi Virkkala laagrisse. Ja ma olin seal laagris kuusteist nädalat, neli kuud. Sai süüta lutikaid. Toitu anti hästri ja peeti puhtalt. Üle ühe või kahe päeva käidi tegemas desinfektsiooni.

Seal hakkas põdema vanem poeg, õe laps Jura. Talle tuli pähe paise, otsaette. Otsmiku ja pea-lae vahel, seal on mingi tühi koht. Ja tal oli nii suur palavik, et ta ei teadnud millestki. Ta viidi haiglasse ja öösel toodi mulle teade, et tal on peas paise.

10.

āmust mie kūsūsīn vāt̄tēt nīltā ihmīsilt, ket ollit jo enemmās tuotu leirīsse. heil jo oli sātu suomen vāt̄tei ja suomen keṅki ja mie nīhe vāt̄tī-sīn ja āmūst lāk̄sīn jalkasīn kakstoist kilometrā bol'nitsā. se oli Lohjan linnas, mis leži miun poika.

minnū ei lastu ensiks katsoma ja mie mänin pādohtarille ja sanosīn, että mie tahon nähä lasta. se vastasi suomēks: pikkune aika teijjen pittā otottā (1). ja mie uottlelin nīn kavva, kunis māni ap̄lo't (2). sīs minnū lasti.

mie avasīn uk̄sen ja katsosīn ja dūmasīn (3), että sint ennā ei tule last. se oli siottu kīn tillā, että ei olis laṅkent māha. sille pojalle miun oli pantu kulkun alle pūvilla ja marle (4)

ja silt nenähuokumist tuli verekäs trāni (5). se ei tietānt mittā. mie katsosin hänen pälle ja läksin pois.

ja tās tuln kakstoist kilometrā jalkasin ja oli nīn külmä, että miun küünelet jättüit poskil-
le. mie kävin kolt päivä joka päivä ja se oli ain
ühel vīsi. ei hāstant eikö näht minnū. se makas.
mie üli kahen päivän jällē mänin katsomā. se oli
jo kūs päivä olt bol'nitsas.

seitsemännel päivä mie tās mänin. kuin mie
avasin ukxen, se näki minnū ja nois itkemā: sie,
täti, miun jätät. mie nauroin ja vesselöitin (6)
hānt. sanosin: mie sinnū en jätä. elä itke ja
prāvihu (7).

(1) otottā, keelejuht matkib soome kirja-
keelt (vrd. odottaa). - (2) apxo't, vrd. vn обход
(врача) '(arsti)visiit'. - (3) dūmasin imperf.,
vrd. vn думать 'mõtelda, arvata'. - (4) marle,
vrd. vn марля 'marli'. - (5) trāni, vrd. vn
кōnek. дрянь 'rāmps, pahn'. - (6) vesselöitin
imperf., vrd. vn веселить 'rõõmustama, lõbusta-
ma'. - (7) prāvihu imperat. 2. pööre, vrd. vn
исправиться 'paranema', править 'paigaldama,
parandama'.

10.

Hommikul ma küsisin riideid nendelt inimes-
telt, kes olid juba varem toodud laagrisse. Nad
olid juba saanud soome riideid ja kingi ning ma
riietusin nendesse ja läksin jala kaksteist kilo-
meetrit haiglani. See oli Lohja linnas, kus lamas
minu poeg.

Mind ei lastud algul vaatama ja ma läksin
peaarsti juurde ning ütlesin, et ma tahan oma
last näha. Ta vastas soome keeli: "Teil tuleb
natuke aega oodata." Ja ma ootasin niikaua, kuni
lõppes arstivisiit. Siis mind lasti.

Ma avasin ukse ja vaatasin ja mõtlesin, et

sellest ei saa enam last. Ta oli seotud aseme külge kinni, et ei oleks maha kukkunud. (Sellele) minu pojale oli kurgu alla pandud vatt ja marli ja ninasõõrmetest tuli tal verine mäda. Ta ei teadnud millestki. Ma vaatasin ta peale ja läksin ära.

Ja jälle tulin kaksteist kilomeetrit jala ja oli nii külm, et mu pisarad jäätusid põskedele. Ma käisin kolmel päeval iga päev ja ta oli ikka ühtemoodi. [Ta] ei rääkinud ega näinud mind. Ta magas. Ma läksin kahe päeva pärast jälle vaatama. Ta oli juba kuus päeva olnud haiglas.

Seitsmendal päeval ma läksin jälle. Kui ma avasin ukse, nägi ta mind ja hakkas nutma: "Sina, tädi, jätad mind maha." Ma naersin ja lõbustasin teda. Ütlesin: "Mina sind ei jäta. Ära nuta ja saa terveks."

11.

Üli neljäntoist päivän mie kävin hänt ottamas pois ja toin hänen leirisse. venäläinen sana on lägeri (1), mut suomèks ono leiri. ket vain ollit Suomes, ne kaik kutsut leiriks, evät sano lägeriks.

ja mamman sülès vein aftobussà (2). se vieti aftobussas Lohjan bol'nitsà. ja üli vikon miul jäi oma poika süren mašinan alle (markka (3) škōda, viš tonnà (4); se ottà grūzà (5)). meille tuoti leirisse kälinpäitä.

miun poika ilma minnu noisi tilast, se itse leži semeritsà (6), ja tuli ikkunalle, kons tuli mašina. lunta oli paljo, ei kenkä näht, ko hän pistis mašinan taks. mašina antoi takàs ja touk-kais hänen, miun pojan, lumihančkè ja alkoi siel hänt püöritellä. ja siš üks staruha (7) miulle juoks, hūs, että siun poika on mašinan al.

ja siihen aika sano kenlè (8) šöferalle (9), jot on laps mašinan al. se antoi mašinan männä etes ja temmatti se miun Alekka (10) sielt lumi-

hankest pois. se oli nīm pelästünü, että māni siniseks. käet ja hūlet ja kaikki müttusit sini-seks.

meijen leiris oli ülākerras sanita'rnii tšāsť (11). mie vein lapsen sinne. hūö ottit süllē. miulle sanotti: mane pois. ja hūö vieti laps saunā ja anneti läkkeitä ja tuoti süles miulle leiri. panti ümpär tillā väte, että se ei ollis näht päivä. ja se nīn leži kaks vikkō.

se sīs prāvihu ja tuli hüväks pojaks, a Jura oli pahane. Jura oli aivoin hüvä poika, se oli aivoin küntelija ja hiljane. Alekka oli tottelmatoin ja viratoin. sitä piti kurittā aivoin kovast.

mamman toin bol'nitsast pois. hän oli kolt vikkō Lohjan bol'nitsas ja sīs mie toin hänen jälle leiri ja tās oli kaik pere ühes. vot (12), millene miul oli pitkä matka koist Suomēnast.

-
- (1) lāgeri, vrd. vn лагерь 'laager, leer'. -
(2) aftobussā ains. illat., vrd. vn автобус 'autobuss'. - (3) markka, vrd. vn марка 'mark'. -
(4) tonnā ains. partit., vrd. vn тонна 'tonn'. -
(5) grūzā ains. partit., vrd. vn груз. - (6) se-meritsā ains. partit., vene laen. - (7) staruha, vrd. vn старуха 'vanaeit, vanamoor'. - (8) kenlē, vrd. vdj тшенлѣв 'keegi'. - (9) šōfera, vrd. vn шофѣр 'autojuht, šoffer'. - (10) Alekka, vrd. vn isikunimi Олег. - (11) sanita'rnii tšāsť, vrd. vn санитарный 'sanitaarne, sanitaar-' ja часть 'osa-kond'. - (12) vot, vrd. vn вот 'vaat, näe'.

11.

Neljateistkümne päeva pärast ma käisin tal järel (ära võtmas) ja tōin ta laagrisse. Vene sõna on lāgeri, aga soome keeles on leiri. Kes

vaid olid Soomes, need kõik nimetavad leiri'ks, ei ütle *lageri*.

Ja [oma] ema viisin ma süles autobussi. Ta viidi bussiga Lohja haiglasse. Ja nädala pärast jäi mu oma poeg suure auto alla (mark "Škoda", viis tonni; see võtab koorma peale). Meile toodi laagrisse kapsapäid.

Mu poeg tõusis ilma minu [nägemata] voodist, ta ise põdes leetreid, kui tuli auto. Lund oli palju; keegi ei näinud, kui ta lipsas masina taha. Auto taganes ja lükkas ta, minu poja, lumehange ja hakkas teda seal rullima. Ja siis jooksis üks vanaeit minu juurde, hüüdis, et sinu poeg on auto all.

Ja sel ajal ütles keegi autojuhile, et laps on auto all. See laskis auto edasi ja minu Alekka tõmmati sealt lumehangest välja. See oli nii kohkunud, et läks siniseks. Käed ja huuled ja kõik muutus siniseks.

Meie laagris oli ülemisel korrusel sanitaarpunkt. Ma viisin lapse sinna. Nad võtsid [ta] sülle. Mulle öeldi: "Mine ära". Ja nad viisid lapse sauna ning andsid ravimeid ja töid [ta] süles laagrisse [tagasi] minu juurde. Ümber voodi pandi riie, et ta ei oleks näinud päevavalgust. Ja niiviisi lamas ta haigena kaks nädalat.

Siis ta paranes ja tast sai priske poiss, aga Jura oli kidur. Jura oli väga hea poiss, ta oli väga sõnakuulelik ja vaikne. Alekka oli sõnakuulmatu ja ulakas. Teda oli vaja päris kõvasti karistada.

Ema tõin haiglast ära. Ta oli kolm nädalat Lohja haiglas ja siis ma tõin ta jälle laagrisse [tagasi] ning taas oli kogu pere koos. Vaat, miline pikk teekond oli mul kodust Soome(ni).

12.

kaheksanneltoist päivä marttikūta neljälkümnenennel kolmannel vuotta miul oli kaik pere kōs. tuli Pohjala. se oli mei^jjen pāmies, kumpa meitä laitto isännille. pojezdā (1) meitä panti Lohjas. ja müö lähetti vīs tunti amū matkā. minnū vieti Kes-Suomē Pieksämäen pitäjä Vanajan küllä. vastas minnū oli trenki.

mamman mie lasin Nārajärvel vagonast pois ja

hüsin: onko kettä vastas. oli kovin pimmè ja oli müöhäne aika, ükstoist tunti iltà. miulle vastais äni: on. ja mie tulin etes. mie en tietänt, milleses paikas on kunnalliskoti.

miun poika Alekka se kovin itki, että miks müö jätimmä ämmän. mie vastasin: elä itke, müö hänen lüvvämmä.

müö tulimma Nārajärven asemelle. oli kaks tunti üötä. meit oli vastas trenki. mie laskisin vagonast ja otin mollõt lapset vastà. ja küsüsìn milleselt miehelt: mis puoles on vagzala (2)? se miulle sano: mähkã sinne puolè, mis seisò juna (paravoza (3) vennäks, müö sanomma kera paravoza). vähän m̄ata mie mänin.

miulle tuli mies, fonari (4) käes, ja küsü suomeks: kuka (5) täs on`Haustova, kahen lapsen kera? mie vastasin: minä. (tämä oli suomen murte.) hän otti miult matkalaukon, tšumadanan (6). ja mie otin kaht last, üht ühest käest ja toist toisest käest ja mänin ja itkìn.

(1) *pojezdà* ains. illat., vrd. vn. *поезд* 'rong'. - (2) *vagzala*, vrd. vn *вокзал* 'raudteejaam'. - (3) *paravoza*, vrd. vn *паровоз* 'vedur'. - (4) *fonari*, vrd. vn *фонарь* 'latern'. - (5) *kuka*, murdepärane on *ken*. - (6) *tšumadanan* ains. genit., vrd. vn *чемодан* 'sumadan'.

12.

Kaheksateistkümnendal märtsil neljakümne kolmandal aastal oli mul kogu pere koos. Tuli Pohjala. See oli meie peamees, kes meid toimetas taluperemeestele. Rongile pandi meid Lohjas. Ja hommikul kell viis läksime teele. Mind viidi Kesk-Soome Pieksämäe kihelkonda Vanaja külla. Vastas oli mul sulane.

Ena ma laskisin Naarajärvel vagunist välja ja hüüdsin: "Kas keegi on vastas?" Oli väga pime ja

(oli) hiline aeg, kell üksteist õhtul. Mulle vastas hääl: "On." Ja ma tulin edasi. Ma ei teadnud, millises kohas on vanadekodu.

Minu poeg Alekka (see) nuttis väga, et miks me jätsime vanaema [maha]. Ma vastasin: "Ära nuta. Me leiame ta üles."

Me tulime Naarajärve jaama. Kell oli kaks öösel. Meil oli vastas sulane. Ma laskusin vagurnist ja võtsin mõlemad lapsed vastu. Ja küsisin kelleltki mehelt: "Kuspool on jaamahoone?" Ta ütles mulle: "Minge sinnapoole, kus seisab vedur (paravoza vene keeli, me ütleme ka paravoza). Ma läksin natuke maad.

Minu juurde tuli mees, latern käes, ja küsis soome keeli: "Kes siin on Haustova, kahe lapsega?" Ma vastasin "Minä." (See oli soome murrak.) Ta võttis minult kohvri, sumadani. Ja mina võtsin kaks last, ühel ühest käest ja teisel teisest käest [kinni] ning läksin ja nutsin.

13.

istusimma müö hevoselle päälle. lapset miun peitetti polstri kera ja mie küsüsün suomeks: onko pitkä matka teijjen paikka. hän vastasi: koltkümmen kilometrä. hevone läks huimasti juoksema ja hirnu, että tahtoi rutti kottii. hänellä oli kois varsa.

miul istu oma laps süles ja sisarem poika se istu rinnalla. hän kuikutti itkè hiljakkaisè. müö mänimmä hüvin kümnenen kilometrä, ko miult poika sisaren küsü: müö emmä tält päs elätessä kottii. se oli aima metsä. müta mie en näht ko pün latvoja.

neljä tunti amù hevone seisattu krintsoin (1) että. trenki sano: tämä onki meijjen külä. vastä minnù tuli rouvva. sütetti pien lamppu, pantì leipä pövvälle eikä sitä leikattu, ja külmä hernerokka.

mie istun ja kaks lastki istut, ja leipä

emmä leikkä. tuli rouvva ja sano: miks tüö että süö? mie vastasin: ei ole leipä leikattu. hän leikkais leivän ja pani leipä astiä. müö maistetti vähäne. se miulle ei näüttist eikä lapsillekkä. ja müö noisimma pövvän takkant pois süömäta.

tila oli tehtü valmiks ja müö kolmen kes kävimmä ühelle tilalle ja annetti peittèks huonokkaine vaippa. hüö dūmatti, että miul on kaks tüttö ja noisòt heijjen poikà pikkaraist näntšittämmä (2).

mie noisín tekemä tüötä lāväs. lüpsin kaks-toist lehmä, süötin kolttoist sikkä, küstoist lammast ja pienen porsän. lāvätüöt ku hüö lop-puit, nīn mie läksin peltotöille, vot, mitä oli tüötä, sen trenkin kera kaikki kahen teimmä.

(1) krintsoin mitm. genit., vrd. vn крыльцо 'välistrepp'. - (2) näntšittämmä infinit., vrd. vn нянчить 'last hoidma'.

13.

Istusime hobuse peale. Minu lastele pandi karvatekk peale ja ma küsisin soome keeles: "Kas teie juurde (paika) on pikk tee?" Ta vastas: "Kolmkümmend kilomeetrit." Hobune hakkas (läks) kiiresti jooksma ja hirnus, et tahtis ruttu koju. Tal oli kodus varss.

Mul istus oma laps süles ja õepoeg (see) istus kõrval. Ta virises vaikselt nutta. Ma läksime kenasti kümme kilomeetrit, kui õepoeg minult küsis: "Siit ei saa me iialgi koju." See oli aeva mets. Muud ma ei näinud kui puulatvu.

Kell neli hommikul peatus hobune trepi ees. Sulane ütles: "See ongi meie küla." Mulle vastu tuli proua. Süüdati väike lamp, pandi lauale leiba ega seda lõigatud, ja külma hernesuppi.

Mina istusin ja kaks lastki istuvad, ning leiba me ei lõika. Tuli proua ja ütles: "Miks te

ei söö?" Mina vastasin: "Leib ei ole lahti lõigatud." Ta lõikas leiva lahti ja pani (leiva) taldrikule. Me natuke maitstesime. See ei maitsenud mulle ega lastelegi. Ja me tõusime lauast söömata.

Magamisase oli korda seatud ja me kolmekesi läksime ühte voodisse ning katteks anti vilets tekk. Nad mõtlesid, et mul on kaks tütar ja hakkavad nende väikest poega hoidma.

Ma hakkasin tööd tegema laudas. Lüpsin kahteist lehma, söötsin kolmteist siga, kuutteist lammast ja väikest põrsast. Kui laudatöö lõppes, siis läksin põllu tööle. Vaat, mis tööd olid, tegime kõik kahekesi sulasega.

14.

kakskümmenennel toisel nojabri tuhatta üheksä sattà neljäkymmenennel vijennel vuvvel meitä tuoti Nārajärven lägeri ja siel müö uotelti kaks päivä ja kaks üötä, kunis sāti ešeloni (1) väkkè.

ešeloni oli neljäkymment vagonà ja tuoti meitä Vīpuri. Vīpuris otetti Suomen paravoza pois ja pantì meijjen paravoza; vagonat jäivät Suomen.

meitä tuoti Leningradi. müö olimma vīmesis vagonois ja meitä jätetti stantsà (2) Mòrina. sīnt pantì meitä hevosille pälle ja meitä tuoti ühtè küllä ...

jūlikūs neljäkymmenennel kuvvennel vuotta mie tulini kotti Viertüvelle. tās eli jo vīs perettä, sīn oli jo suomalaisi ja vellasi ja mie tulini kuvvennèks perrèks. müö tulimmi kotti. sīhe loppu tämä kirjotus.

(1) ešeloni ains. illat., vrd. vn эшелон 'ešelon'. - (2) stantsà ains. illat., vrd. vn станция 'jaam'.

Kahekümne teisel novembril tuhande üheksasaja neljakümne viiendal aastal toodi meid Naarajõe laagrisse ja seal me ootasime kaks päeva ning kaks ööd, kuni saadi ešeloni rahvast.

Ešelon[is] oli nelikümmend vagunit ja meid toodi Viiburi. Viiburis võeti Soome vedur ära ja pandi [ette] meie vedur; vagunid jäid Soome [omad].

Meid toodi Leningradi. Me olime viimaseis vaguneis ja meid jäeti Morini jaama. Sealt pandi meid hobuste(le) peale ja meid toodi ühte külla ...

Juulikuus neljakümne kuuendal aastal ma tuln koju Viertüvele. Siin elas juba viis peret. Seal oli juba soomlasi ja venelasi ja ma tuln kuuendaks pereks. Me tulime koju. Sellega lõppes see kirjapanek.

Пауль А л в р е
(Тарту)

ВОСПОМИНАНИЯ ФИННОВ (ОБРАЗЦЫ РЕЧИ)

Р е з ю м е

Вышеприведенные тексты финской речи записаны автором летом 1969 и 1970 гг. в деревне Вердия (Viertüve) Кингисеппского района Ленинградской области.

Сказательнице Эстери Мартыновне Куриловой было в 1969 году 62 года, а ее сестре Антонине Мартыновне Хаустовой - 59 лет. Тексты представляют интерес с точки зрения грамматики и словарного состава финского языка. В рассказах сестер Э.М. Куриловой и А.М. Хаустовой встречается множество русских заимствований; они анализируются в примечаниях.